

ТРИЗУБ: REVUE NEUROZADAIKE. UKRAINIENNE. TRIDEN.

Число 42 (250) рік вид. VI. 9 листопаду 1930 р. Ціна 2 *р. (Prix 2fr)

Париж, неділя 9 листопаду 1930 р.

Сумні події в Галичині тяжко вразили і нашу еміграцію. Вони і досі її хвилюють. Ми не раз вже зазначали наші позиції що-до становища українців, які є громадянами інших держав. Озвався свого часу «Тризуб» і на сумні події в Галичині, зазначивши своє становище.*)

Вважаємо за потрібне в цього ж приводу звернутися із словом до нашої еміграції. До всіх земляків, на чужині суцях, наше слово: дбаймо за всіх покритих, але не забуваймо що наше основне завдання боротьба за свою державність.

Дійсно, різні демагоги, що завжди сталили зуби проти УНР, що завжди старалися звести всю широку закордонну політику останньої до одного слова: «полонофіли», наче зраділи останнім подіям. З задоволенням питають вони: — «що ж і тепер уряд УНР востанеться з Польщею?» І де хто з несміливих наших людей (на жалг і такі бувають) захвилювались, захитались і почали запитувати, що ж далі буде.

Відповідь наша ясна: — далі буде продовжуватись боротьба за нашу державність. Далі будемо ми, як і досі, уперто шукати порозуміння у всіх західних держав, які тільки здібні зрозуміти шкідливість відновлення великої і неділимой Росії. Наші ближчі сусіди, Польща, Румунія, вже тим нам важливі, що гони безпосередне межують з совітською Україною, і що їх інтереси зв'язані з інтересами самостійної Української Народньої Республіки. Розходження з ними — в свій час фатально, як і в 1919 році, відбулося б на нашій боротьбі за державність.

*) Див. «Тризуб» ч. 38 (246).

Не менше від всіх інших українців реагуємо ми на кожну кривду, заподіяну нашим землякам, але державне почуття ставимо над усе. Перед нами головне завдання — визволення поневоленої Москвою України і відновлення її самостійної державности. До останньої можливості, ми будемо одстоювати своєю західницьку політичну лінію.

Відвічальні політики мусять мати міцні нерви і тверду волю. На проєкацію вони не сміють піддаватись і мусять непорушно нести вперед свій прапор, прапор боротьби за незалежну, самостійну Українську Народню Республіку. І вся здорова еміграція, величезна більшість її, як і донині, піде за нами і з посміхом відкине тих демагогів, які в мутній воді завжди вогіли ловити рибу. В тяжкі й сумні дні ще більше потрібна єдність, ще більше потрібне те об'єднання, коло старого прапору УНР.

Проти течії

(Світлій пам'яті Олени Пчілки.*)

З тогочасних жінок українських жадна не робили на мене такого своєрідного вражіння, як Олена Пчілка. Не зважаючи на свої літа, вона мала напрочудо могоду душу; подруге, її ні в чому не можна було переконати, бо на все, що робила й говорила, вона мала устаєлений погляд.

Отже, коли ви бачили здаєку, як помагу, пересувається, згорбившись і здебільшого підпираючись ціпочком, Ольга Петроєна Косачева, — то мусили б сподієатися, що, ставши проти неї лице в лице, побачите стареньку бабусю. Тим часом, коли ви глянули їй у вічі, ясні, блискучі й граючі, мов у могодої дівчини, очі, цілком однак єієнькі, як на популярному її портреті за юних літ; коли ви вчули слова перші її могодого, незвичайно приемного тембром і надзвичайно ласкового гогосу; коли ви побачили, з яким неуступчивим заєзяттям вона боронить своєю думку на ту чи иншу річ, — ви мусили бути здивовані феноменаєльною могодією її душі. Тому й єієрилося, що Пчілка ще доєго докдаєтє свого меду у вуєік націонаєльної куєльтури.

І праєда: Ольга Косачева внесла до української націонаєльної скарєбниці незміряної ціни скарєби. А найбільшим з них є нею виховане й утеорене найєєніяєльніше по Шевченкоєї українське перо — Лєсі Українки. Таж і по-за тим, протяєм свого доєго єієку, вона й персонаєльно працювала майже на єсіх полях націонаєльної куєльтури, переважно ж на гані літературному. Відповідаючи вимогам тогочасної доєби, творила єона поезії, рієжноманітну — красну і публіциєстичну прозу, робила наукові розєїдки, збирала й видаєтала вишиванки, брала участь в жіночому руху, видаєтала часописи. Одно єлого, як і

*) Уривок з більшої праєі — «Житєвою дороєгою».

більшість тогочасних українських громадських діячів, не тільки не ухилилася від найрізноманітнішої праці, але й сама всюди її шукала. Та ж, видимо вже зроду, від свого славного брата — Михайла Драгоманова — придбала вона особливий смак до публіцистичної праці, а тому найпильніше робила на полі редакційно-видавничою, з великою посвятою віддаючи сили й гроші своєму «Рідному Краю».

Однак всюди, де прикладала Олена Пчілку своїх рук, чи де висловлювала свою думку, — незмінно виступала наперед своєрідна риса її вдачі: ні в словах, ні в методах праці не підлягала вона нічим впливам, на все мала погляд власний, свою не позичену методу. Бо ж була це незвичайно різко виявлена індивідуальність, був це міцно-зформований характер, чого не тільки між тогочасними жінками, але й між чоловіками у нас не часто можна було здибати. Олена ж Пчілка так непохитно трималася на все власних засад і поглядів, що по тих часах навіть де-хто за дивацтво вважав певний брак заінтересованія з її боку в громадській opinіi. В багатьох справах вона настільки твердо й непохитно плила проти течії, що тепер, коли за проф. Штайнахом часто відмічається явний ухил жіночих характерів в бік чоловічий і навпаки, треба було б сказати, що у вдачі О. Пчілки було більше «М», як «Ж», тобто мала ця жінка безперечно маскулінізовану психику.

Вдома, що характери різко виявлених індивідуальностей здебільшого знаходять узнання від свого оточення лише по смерті. За життя ж такі люди з надто «гострими кутами», що при малій їхній еластичності часом боліче торкаються інших осіб з свого товариства, — такі люди здебільшого лишаются самотніми. Що ж до О. Пчілки зокрема, то вона до своєї прямолінійности й негнучости, ще приєднала дуже небезпечну для тих, хто мав з нею стосунки, рису: як тоді говорилось, мала вона «під язиком гадючку», що завжди була напоготові. А донеже була вона людиною високоосвіченою, надзвичайно дотепною і мала завжди, як кажуть, — «la repartie vive», то не лише метко й без роздумування парирувала напрямлений на себе удар, але ж часто перша починала офензиву.

Не диво, отже, що О. Пчілки «боялись», а через те консеквентно її осамотнювали. Таким чином Ольга Петровна не мала змоги зробити стільки, як при своїй талановитій вдачі та глибокому патріотизмі могла б зробити на полі української культури. Що це, справді, так, досить зазначити, як не раз і не два, коли було називано її кандидатуру на якусь громадську роль, не тільки інші усувались з того колективу, до якого було пропоновано О. Пчілку, але часто заявляли й свій «протест» проти її обрання. А тому вона мало коли була в проводі чи взагалі на місяця в громадській роботі чільних. Однак нагода для гострого язика Ольги Петровни траплялася раз-у-раз.

Пригадую, що десь в році 1907-м чи 8-м, коли проф. М. Грушевський вельми енергійно взявся за творення Київського Наукового Товариства, було запрошено і Ольгу Петровну зробити якусь публічну доповідь. Пчілка охоче виступила з розвідкою про жіночі чільця на Україні. Доповідь була прецікава й докладно науково розроб-

лена, що й було їй відразу узнано. Лише лишались місця, відносно яких можна було поставити ті чи інші запитання й попрахати пояснень.

Ото ж, молодий ще тоді проф. Перец, котрий за тих часів ще не говорив по українському й допоминався, щоб в родовому відмінковій його прізвище деклінувал з московською — «перца», а не по кукраїнському — «перця», виступив з своїми зауваженнями в досить дзвінких зворотах. Ольга Петровна легко збила молодого опонента, при чому по дорозі не втрималася випустити проти нього і свою «гадючку», додавши, що «хоча напади пана професора й досить поперчені, одначе надто прісні, бо в них дуже мало соли». Перець вчув себе зачепленим сміхом аудиторії, а тому з молодечим запагом, відповів уже з місця приблизно так:

— В інтересах правди, я не смію боятись навіть бжолячого жага.

Одначе його слово не лишилося «зверху», бо так само з місця Олена Пчілка негайно відказала своїм гаскавим голосом:

— Не слід забувати, що жало найчастіш достається тим, хто націляється на чужий мед!

Аудиторія відповіла гучним сміхом і оплесками. Та це, як і завжди, дуже зворушило Ольгу Петровну: в словесних турнірах вона рідко бувала переможеною.

Будучи свідома того, що вона часто пливе проти течії, Олена Пчілка не зважала на критику й не шукала собі громадського узнання ні за свою кебету, ні за свою працю. Тому, наприклад, вона олиночка зо всього київського українського загалу, маніфестувага цілком одверто своє негативне відношення до дражгивого для тодішньої інтелігенції жидівського питання. Вона твердо стояла на тому переконанні, що з боку українців неоправдане жадне жидофільство, понеже всі жиди, як нарід наскрізь матеріялістичний, завжди і всюди будуть тягти руку тільки за пануючих проти утиснених. За свого життя Олена Пчілка мала сумнівну радість бачити, як дійсність переконага всіх тодішних її противників, але ж за тих патріархальних часів, коли «українську політику» було ґрунтовано лише на «гуманності, поступовості та справедливості», — позиція Олени Пчілки мала назву «назадництва», «чорносотенщини», багатьох дуже розумних людей широко обурювага й на О. Пчілку рясно «вішано собак» за її «жидоморство». Між иншим, не жагував на це і свого гострого пера С. О. Єфремов, тодішній головний публіцист газети «Рада».

Ото ж, якось, здається на одному з чергових редакційних журфіксів, коли видавець «Ради» Є. Х. Чикаленко зняв питання про наступачючі йменини Сергія Єфремова, в зв'язку з якими він хотів би йменинникові щось подарувати, тільки не знає, що саме було б тому корисне й приємне, чи не артист Опанас Саксаганський жартом порадив:

— Подаруйте йому мисюрку, бо ж занадто вже нападають на Сергія «істинно-русскіє» з «Кієвляніна».

Всі сміялись доброму дотепу. Тільки Олена Пчілка, не годжуючись, похитала головою, й гасково промовила:

— Ні, подаруйте йому гіпше намордника!..

Видима річ, мало було охотників починати з Оленою Пчілкою словесний бій, за те ж «за очі» їй часто «злітало». Особливо ж було осмішнювано її часопис «Рідний Край», котрий вона уперто видавала, не жалуючи ні сил, ні коштів протягом кількох років. Часопис був «жидофобський», й це було темою для глузування. Але ж найбільше дотепів і жартів викликало ще те, що часопис виходив дуже нерегулярно. Справді, траплялося й так, що в році біжучому виходило ще число за числом з датами року минулого. Не був «Рідний Край» і надто багатий на зміст, понеже, з огляду на його напрям, коло його співробітників було дуже обмежене. А все ж таки за тих убогих часів він робив своє культурне діло, а іноді то й мав на своїх шпальтах геніяльні писання Лесі Українки...

Не зустрічаючи порозуміння в українських колах новітньої доби, Ольга Петровна вже на початку революції та української державности свідомо усунулась в затінок. Того часу, маючи на думці згуртувати як найбільше нашої високої інтелігенції при критично-бібліографічному часопису «Книгарь», я був звернувся і до Ольги Петровни, з котрою ніколи не мав найменшого непорозуміння. Я прохав її писати в тому з відділів, який буде їй до душі.

— Дякую красенько, — відповіла О. П. — Я не можу.

— Чому ж бо?

— Тому, що я наежу до іншої доби. На мою ж думку, кожна доба мусить користати з того, що тій добі властиве. Я лише випадком втрапила в цю «другу» для мене добу.

— Атеж, О. П., як же тоді утримати необхідну в житті континюїту?

— Її натурально утримає зроблена в попередній добі праця, котра і є ґрунтом для праці доби нової. Але ж саме тому нову працю мусять робити молоді руки, старі ж повинні уступитися перед молодими. Я принаймні так розумію євангельське: — «Не наливайте нового вина до старих бордюгів». Тому я дуже уважно читаю все, і «Книгаря», але — не гнівайтесь — писати не буду...

Доля схотіла, щоб Олена Пчілка потрапила ще й у «третю» добу української новітньої історії. Важко було їй бути свідком нового періоду страждань рідної нації, ще тяжче було бачити, що лукаву хвалу її геніяльній донці видають саме оті жиди, ролю яких в українським відродженні вона одна передбачила, не легко було їй, майже 80-літній бабусі, сидіти по чревычайках, але ж чи не найтяжче було зносити удари моральні. А вона зазнала їх не мало і переважно від своїх, бо-ж сказано — «не так тії вороги, як добріі люде». І ці «добріі люде», колишні спільники, однодумці, а може й учні Олени Пчілки, коли (здається року 1923-го), вона, зголодніла й виснажена, подала до українського видавництва переклад якоїсь праці, — їй відмовили з хамською аргументацією, що мовляв Олена Пчілка «не знає української мови...»

В. Королів-Старий.

Майбутня війна.

Як виглядатиме майбутня війна? Питання це в епоху Ліги Націй, пакту Келлога, Гагського Міжнародного Трибуналу і т. д. є дуже актуальне, не сходить воно з сторінок не тільки військової преси, де зустрічаємо при його обговоренні імена таких сучасних авторитетів військової справи, як генерали ф-Зеект, Вейган, Дебеней, Фулер і т. д. Студіують це питання політики, економісти, правники, а навіть пацифісти — кожна категорія вчених чи діячів з певними цілями. Військо: і хотіли б знати образ майбутньої війни, щоб не бути заскоченими так як у Світовій війні, бо на них лежить обов'язок наочно підготувати оборону власної держави; інші хотіли б знати, які вимоги поставить майбутня війна перед цілим народом під поглядом економічного напруження; для політиків є це необхідне через те, що їхнім завданням є створити на випадок війни найбільш сприятливі політичні умови для власної держави. Щоб мати можливість поборювати войовничі прагнення народів, щоб створити некорисну для війни опінію серед власного громадянства й тим стримати керівничі одиниці від ризикованих політичних кроків, пацифісти намагаються в своїй антимілітаристичній пропаганді представити страхіття війни — через те й вони хочуть знати, як виглядатиме майбутня війна.

Треба однак ствердити, що ще до цього часу нема пануючого погляду на характер майбутньої війни, навпаки — погляди найбільших авторитетів науки у цій справі є цілком протилежні. Ми тим більше мусимо приймати думки тих авторитетів з певними застереженнями ще й через те, що всі їхні міркування відносяться до збройних змагань на Заході. Без найменшого побоювання можна твердити, що на Сході умовини воєнно-географічні, себ-то: розлеглість майбутнього театру воєнних дій, брак догідних комунікацій, умовини топографічні, умовини економічні, серед яких на перше місце висувається порівнююча бідність тамтешніх держав, східно-європейська політична констеляція та нарешті специфічний суспільно-політичний устрій СРСР з його широкими революційними успіхами — все це разом спричиниться до того, що на Сході війна майбутня матиме значно інший характер, ніж на Заході.

Коли хочемо в цьому короткому нарисі подати декілька засадничих думок і уваг що торкаються образу майбутньої війни то лише з ціллю з'ясувати, що відповідальна й тяжка, хоч через те власне у високій мірі почесна, праця чекає нас всіх. Нашим завданням є зацікавитися з авторитативними думками по цьому питанню, щоб усвідомити собі наші ролі й значіння не тільки як старшин-інструкторів нашого майбутнього війська, а й ролі та значіння вироблених громадян, готових до боротьби з дефетистичною пропагандою, як переконаних пацифістів, так і найманих ворогів нашої державности, пам'ятаючи притім, що перші, зрештою, є так само ворогами, як і другі.

Розглянемо майбутню війну з двох точок: чи у майбутній війні братиме участь цілий народ, чи невелика армія, та яка буде техніка її.

На характер майбутньої війни впливають наступні дані, які в свою чергу виникають з засад історичного матеріалізму, духовного розвит-

ку людства і стану цивілізації. Є то елементи духові й матеріяльні військової справи в цілому.

Серед перших найбільш важливе значіння має розуміння істини війни та її цілей. Не беру на себе непосильного заєдання вияснити вплив оцих даних на характер майбутньої війни через те, що воєнна наука, яка дає нам розбір розвитку воєнного мистецтва і навчає стосувати його, хоч і є добром цілого людства, однак вимагає найбільшої ерудиції. Щож до цілей війни, то при сучаснім стані духової культури людства ціль есякої війни може бути єдиною і через те для есіх ясною і зрозумілою. Воювати тепер можна, принаймні формально, тільки в обороні власної державности, розуміючи державність як найвищий прояв забезпечення істотних інтересів народу, його права до буття.

Натомісьць елементи матеріяльні є дуже змінливі, залежать від багатьох обставин і вплив їхній є, можна сказати, рішаючий на характер майбутньої війни. З ними є тісно зв'язані, на них у певній мірі базуються й певні елементи духового порядку, як приміром генність, довірря і т. д., бо щож може, скажемо для прикладу, зробити нарід, готовий принести найтяжчі офіри для оборони власної держави, проваджений найбільш освіченим і талановитим вождем, коли його, нарід той, буде захищено бомбами з ітаків, буде душено газами, а він нічого протиставити не буде ніг, або протиставить єсе гірше, аніж єороже. Охопить тоді його зневіра, стратить єін довірря до свого вождя і буде переможений духово, не пробуючи навіть продовжувати далі боротьбу, не вичерпавши своїх сил фізичних. Не хочемо негувати значіння духових елементів на війні, а особливо у майбутній війні, нагаки їхне значіння ставимо на перше місце, але вважаємо, що не від них залежатиме характер війни, від них може залежати й залежатиме лише у високій мірі перемога чи поразка

Матеріяльні елементи перш за єсе висунули проблему — яке повинно бути євійсько? Чи неєвелике, так зване єаєодое, миб сказали, єахоєє, євійсько чи озброєний нарід?

Останне століття, особливо останні війни доєєли, що у боротьбі за існування бере участь цілий нарід, то значить і жінки. Коли заглянемо в історію, то бачимо що в тім нема нічого нового, що історія повторюється, хоч, річ ясно, достосовується до стану єлюдської цивілізації; євіна має єєої в єгрунті річей незмінні закони. Євіна єаєжди є боротьбою єлюдини з єлюдиною, євона лише послуговується новими єасобами, достосовуючи до них і єспособи борстьби. Чиж не було в єасах єглибокої єстаровини періодів, коли єєсь нарід брав участь у війні — Єєгиптяне, єасиріяєне, єєрси, єєреки, єєримляєне і т. д. — чи не було єинших періодів, коли євоювали тільки неєвеликі єармії? — ємакедоняєне, єтіж єєрси з євійськом з єєрецьких єнаємників, єкарфаєєняєне і т. д.? Єєередневічча дає нам такі єсамі єобрази. Єзрештою в усі єчаси єжиття єлюдства можемо побачити й ємішані єсистеми єорганізації євійська, коли єпоруч з «озброєним єнародом» існувало в єдержаві й єєахоєє євійсько. Тепер так єсамо ємаємо в єодних єдержавах тільки єєахоєє євійсько, в єинших «озброєний нарід», в єинших ємішану єсистему. В єодній єдержаві, як Єєанєлія

чи Американські Сполучені Штати, система організації війська випливає з власної волі народу, в іншій, як були Центрльні держави, переможені в світовій війні, з умов подиктованого миру, в іншій з умов економічних.

Чи є та чи інша система організації й підготовки збройної сили доказом, що не весь народ на вігадок війни мусить у ній взяти участь, а може тільки приглядатися змаганням невеликих армій, які мають рішати про буття цілого народу? Ми вже знаємо приклад, як під час світової війни Англія, що побудувала організацію своєї збройної сили на системі фахового війська, була змушена запровадити у себе обов'язкову для всіх своїх громадян військову службу. Шерог військових авторитетів і політико-економістів вважають, що настає криза засади «озброєний народ». Інші знову ж доводять протилежне. Ті перші вважають, що невелике фахове військо може у кожній хвилині бути готове до чину, бо якість є більш цінна як кількість, а військо народу в розумінні «озброєного народу», треба змобілізувати і лише тоді воно буде готове до бойової дії — на їхню думку на це треба не діль часу, на протязі яких фахове військо потратить знести охорону границь і перешкодити мобілізації та що фахове військо дає економію в людях і не вимагає приготування засабів, хоч ще більше вимагає нагешного модерного технічного і матеріяльного забезпечення, підготовки невеликих людських резервів і виготовлення в часі вже самої війни того ж таки бойового забезпечення. Замість тези «озброєний народ» вони висунувають тезу «мілітарно зорганізований народ», себто: навелике фахове військо з невеликим резергом і з великою робітничою армією. Фахове військо складатиметься з людей духова і фізично добірних, повинно бути добре вишколене, бо матиме час, не потрібуючи витрачати його на шкolenня всього здібного до військової служби населення; завжди може бути на височині модерного технічного забезпечення, бо не потребує громадити ненатуральної кількості матеріялів, які по певнім часі стають застарілими і потребують відновлення. Нарешті, на їхню думку, фаховим військом легко керувати, керуючи невеликим військом легко виказати командні здібності, бо є таке військо рухливе, податне на своєчасне й швидке виконання замірів полководця. Крім того «озброєний народ» вимагає великого економічного напруження держави.

Противники говорять, що оборона держави є обов'язком кожного громадянина і ніхто від цього обов'язку звільнитися не може; що коли держава є загрожена, то кожен свідомий громадянин сам піде її боронити; що при однаковім забезпеченні в модерні технічні засоби, при однаковій бойовій підготовці відіграватиме ролю кількість, а з історії відомо, що великі вожді ніколи не скаржилися на те, що мали дуже багато війська; що бубоб дивним думати, що прагнення перемогти повинне бубоб вилитися в те, що можливі противники будуть переганятися в зменшенні свого війська. На думку цих, військо в початковім періоді не повинно бути мале, але, на жаль, буде мале. І через те треба прагнути, щоб мале військо було як найбільшим та щоб його духовий рівень не був нижчим від духового рівня ворожого вій-

ська, щобі технічні засоби були відповідні та щоб могло воно якнайшвидче прибрати бойову готовість.

Це міркування з царини такби мовити організаційної. Але крім наведених напрошується ще багато й інших думок. Несамперед, хто хотів би ризикувати мати невелику, навіть найліпшу армію, яка після перших перемог над масами ворожого війська чисе ьно зменшиться, а ворог, хоч і побитий, не вважатиме себе погонаним і продовжуватиме боротьбу? Може в такому випадку настати час, і оги фахове військо вичерпається фізично, потребуватиме поповнення і хоч напочатку поповнене буде прекрасно підготовленими резервами, то в дальшому переміниться на дуже нефахове, гірше від ворожого, а до того ще й стане менше від ворожого. Коли ж до цього додати моменти характеру тактично-оперативного, зокрема в інших спеціально обставинах, себто: обрахувати наші воєнно-географічні умовини, в яких невелика армія може розгорнутися лише на невеликім просторі, а проти неї буде виставлено лише частину змобілізованого озброєного народу з метою зв'язати її — нехай ця частина навіть буде надобре побита — то вільні простори і вільні сили може бути використано для чинів на крига й тил тої невеликої армії, для інвазії на неприкриті провінції з метою окупування їх та для знищення найбільш життєвих осередків тої держави, що має невелику армію й між иншим осередків, де виготовлюється технічне забезпечення. Це хіба рівнож не промовляє на користь невеликої фахової армії.

Справа керування збройною силою в усій повні проблеми підготовки до війни і провадження її має засадниче значіння. Нема в тім сумніву, що керування невеликою армією є значно легше, як керування мільйоновими масами. Однак цілком помилковим булоб думати, що в цьому випадку наука не прийшла на допомогу під виглядом доцільної організації війська. Рівнож є неправильним твердження, що великі маси війська є нерухомі, що ними не можна маневрувати та що полководець обернувся в головного бухгалтера й може стежити лише за тим, щоб своєчасно стосувати арифметичні «плюс» і «мінус», себто: додавати, змінювати сили, відіймати, зменшувати їх на тих відтинках розлого фронту, відносно яких це йому диктує ситуація. В тім і другім випадку зногже на поміч приходять есенна наука, що створила, як тільки що було говорено, підстави доцільної організації війська та дає вождеві до рук досконалі технічні засоби керування військом. Організація, поділ війська дає всі конечні можливості для маневрування більшими чи меншими його одиницями, техніка таку можливість дає в розумінні зв'язку з військовими одиницями та швидкого перетранспортування їх в необхідне місце, чи в бажанім керунку.

Всі вищі аргументи промовляють, принаймні тепер в нашій добі за тезою «озброєний нарід». Можливо, що прийде час на неге икі фахові армії, але станеться це не через те, що надійшла криза тої тези, а лише в наслідок дальшого розвитку воєнної техніки, ко и маси буде заступлено машинами. Є це так ясне, так зрозуміле. Хочби навіть з того, що малі держави, які не є в стані дорівняти кількістю свого

війська, поставивши під зброю майже все доросле населення, війську свого можливого ворога, намагаються надолужити кількість не якістю незеликої фахової, а союзами з іншими з того ж боку загрозеними державами. Не що інше, тільки вимоги кількості були й є підставою до створення різних великих і малих антант та інших міждержавних угруповань.

Перейдімо тепер до розгляду міркувань відносно матеріального характеру майбутньої війни.

Оскільки раніше ціллю війни було знищення живої сили ворога, то тепер, необхідно це ствердити, жива сила ворога, себ-то його війська не є виключною ціллю війни. Раніше не було вистарчаючих засобів, щоб перешкодити мобілізації й концентрації ворожого війська, натомість тепер нові технічні засоби війни створили нову ситуацію. Повітряна флота, бойові швидкоходні вози, засоби хемічні, далекосягла артилерія можуть не тільки затримати мобілізацію й перешкодити концентрації, можуть при сприяючих інших умовах спричинитися до поконання ворога, не давши йому можливості приготуватися до продовження боротьби. Ті модерні, чисто технічні, роди війська на протязі кількох годин будуть в стані знищити навіть одлеглі, найбільш життєві, осередки ворога, цілі ворожі провінції й так перестрашити людину, що вона буде нездатною до дагшньої боротьби, оскільки дана держава не буде повсякчасно готовою до протидії, себто до ідентичної акції з одного боку, до боротьби з нею, з другого. Один англійський діяч сказав: « у певні часи держави, що довіряли своїм сусідам і через те не приготували відповідно власної оборони, поки ще усвідомлять собі, що вибухла війна, побачать вже власні міста збуреними, свій край в огні». Сила новітніх засобів війни поглядає власне у тім, що вони надаються до реалізування так ціненого всіма військовими елементом несподіванки. Одним в першу чергу майбутня війна буде різнитися від попередніх. Можна припускати, що доконання тої міжнародної чемности, яка носить назву «оголошення війни», в майбутньому буде вражатися за дурний забобон, так само як за дурні казачки патеру в році 1914 потрактано міжнародні зобов'язання — таке важливе значіння матиме елемент несподіванки, передовсім несподіванки технічної, то значить лише тоді якийбудь технічний засіб війни буде ефективним, коли його буде застосовано несподівано, себто без оголошення війни.

В році 1914 всі противники розпочали війну з масовими арміями, однак до самого кінця війни ще не використали всіх вже знаних технічних засобів. Причина полягає в тім, що жадна з держав не могла назіть передбачити меж своїх економічних можливостей. А пригадаймо, що найбільш авторитетні пророки обчислювали тоді війну на кілька місяців, бо, мовляв, не витримає так великого економічного напруження навіть найбагатша з держав — дійсність завела. Однак це не значить, що для забезпечення війська воєнною технікою нема границь — їх есеж диктують умовини економічні, принаймні в періоді підготовчому. Жаден нарід не буде в стані забезпечити своє мільйонне військо в бажану кількість бойових машин, головне консер-

вувати їх та відновлювати в міру поступу техніки, щоб почуватися технічно вищим від можливого ворога. Всеж єже на самім початку війни, тим більше в дальшім її току, побачимо зграї літаків, табуни бойових возів, більше самоходів, як коней, побачимо хемичні, бактеріологічні й електричні засоби війни. Так далеко в своїх пророкуваннях відносно характеру майбутньої війни зайшов один єйської письменник, німецький майор Кайзер, що вважає ніби тими магіями фаховими арміями, які одразу дадуть собі раду з державами, що будують свої оборонні передбачення на засаді озброєного народу, буде військо повітряне.

Необхідно погодитися з тим, що техніка з кожним новим днем приносить багато несподіаного, та що до техніки буде достосовувано й способи провадження війни. І незалежно від того, де буде війна — на Заході чи на Сході — найновіші здобутки техніки єсенної буде стосовано там і там, хоч, річ зрозуміла, не в тій кількості на Сході, як на Заході. Кожна держава має можливість обрахувати з вистарчаючою докладністю не тільки живу силу свого майбутнього ворога, аге й його економічні можливості, а через те й гені технічні засоби. Щоб не бути засноченою, кожна держава стежить за своїм можливим ворогом, знаходить шляхи до того, щоб довідуватися навіть про найбільш таємні його плани і технічні засоби війни. Щоб дорівняти по кількості своєю збройну силу до ворожої, шуєає огертя в союзах, робить все можливе, щоб власна збройна сила не була нижчою якістю. Через те засадничо трудно було б ірипустити, що на прстязі де-кількох годин одного з ворогів буде остаточно покрано.

І тому, коли згажити єсі попередні міркування, треба буде прийти до висновку, що майбутня велика, а нас тільки така й може цікавити, майбутня велика європейська війна розпочнеться з погляду, так би мовити, технічного боротьбою в повітрі, в часі якої буде стосовано середники технічні, бактеріологічні, можливе засоби електричні. В тім самім часі й на землі йтиме боротьба між прикриваючими границі військами, можливе увійдуть в гру маси кінноти, підсилені бойовими возами — особливо є це можливе на Сході. До останнього і остаточного акту боротьби, в залежності від своїх духових властивостей і економічних можливостей, буде готуватися цілий народ і через те в ійна може тягтися роками. Здається, наблище майбутнє, а навіть і на дальше дого ще буде актуальним твердження, що війну виграє той нарід, який матиме міцніші нерви, себто який не буде вражений найбільш фантастичними засобами нищення і всіма страхіттями майбутньої війни.

Однак майбутня війна на Сході, що власне для нас є дуже цікавим, та важливим, матиме ще одну дуже характеристичну рису. Передусім там, на Сході, а конкретно на теренах нашої стражданої вітчизни, зіткнуться для остаточної боротьби два світогляди — європейська цивілізація й азійське варварство. Боротьба буде дуже жорстокою, бо повинна вийти зі стану перманентного, годинна раз наєсе скінчитися не взаємним вичерпанням сторін, а євразною геремою. Найбільший тягар тої боротьби впаде на нас, українців, — іже не раз

в історії людства нарід український був жертвою, об груди якої розбивається азіяцька хижацька нагата на Європу. Ця тяжка доля не мине нас і тепер. Представляючи не тільки гарьгарський азіяський імперіалізм, але і інтернаціоналізм, москвоєський національний конгломерат з тих обох мотивів боротиметься до останньої можливості принаймні за захоплення в Росії й на Україні протидержавницьких змагань народу нашого і оборонних зусиль Європи. В тій боротьбі стосуватимуть чергони найзідники своєю спеціальною, ними випробовану і відповідно добре організовану зброю, саме: розклад своїх ворогів за поміччю пропаганди. В боротьбі з бо'шевизмом переможе той, хто не буде вражливий на їхню пропаганду, хто матиме тверде переконання в справедливості своїх змань. Переможемо ми, бо нарід український, дізнавши, дослідивши на собі грінад бо'шевизму, при відповідній нагоді одностайно гот'стане, щоб не тільки московське з себе ярмо скинути, але щоб і на цей раз виконати свою історичну місію — оборонити перед модерними хижаками Європу.

Р. С.

Проблема української державности і російське видавництво «Єдінство» в Празі.*)

3.

Вище ми розібрали ті суперечности в концепції української проблеми проф. Біціллі, лише при наявности яких шановний автор прийшов до помилкової оцінки української нації, як «личности, которой н'бт в живых». Але не зважаючи на це, шляхом надзвичайно цінного своєю об'єктивністю аналізу історичного процесу і взагалі процесу розвитку чи творення нації з окрема, шановний автор погоджується з тим, що «українську націю создати можна» і що в цьому відношенні «українізатори вполн'б правы» (ст.19), але це все таки не виправдує в очах проф. Біціллі, змагань українських національних діячів до незалежного національно-державного існування української нації.

Таке твердження, що правда, проф. Біціллі відносить не лише до одних українців. Все, чим ґрунтує він своє заперечення права недержавних народів на самостійне державно-національне існування «направлено делено не против одних только украинизаторов» (ст.19). Автор має на увазі критично змагань «українізаторів» взагалі положити кінець всяким «безмысленным мечтаніям», що існують на підставі привабливого гасла «самоозначенія народів», під знаком якого «протекаєт наше время», (ib.) бо українская проблема, — як цілком справедливо твердить проф. Біціллі, — как она обычно, как она всегда ставится, есть лишь часть главной проблемы истории нашего времени» (ib.), отой проблеми самовизначення народів.

Як бачимо завдання дуже важливе. Ради виконання його можна жорсткою осудити і рішуче порвати, як то робить проф. Біціллі, з залізною аргументацією «ординарних академиків» од історії і перенести спір в зовсім иншу площину. Такою площиною є оцінка культурної цін-

*. Д'бв. «Тризуб» ч. 41 (249).

ности тої або іншої нації, як з боку її внутрішнього культурного змісту так і з погляду її значіння для людства взагалі.

Змагає нація до Вічного, до Абсолютного — вона є цінною об'єктивно; вона може стати великою нацією — носителькою великої культури, матірю великих людей. В цьому полягає її велика загально-людська цінність. На цьому базується її самозрозуміле право на самостійне національно-державне існування...

Нема цього, твориться нація лише для процесу самого творення — з неминучістю наступає: «об'єднання культури, оскудніє духа, застої, косність»... (стор. 25).

Отже, щоби довести своє право на національно-державне існування сучасні молоді народи повинні довести, що вони здатні омолодити та преобразити сучасну культуру як то в свій час було зроблено новими народами «согласно распространённому взгляду» по відношенню до «дряхлающей культуры античного мира»...

Проф. Біціллі виносить жорстокий присуд на адресу сучасних «нових» народів, заявляючи, що од них «этого чуда ждать не приходится», а це через те, що вони «минуя стадию культуры, сразу вступают в стадию цивилизации» (ст. 28), та що ця культура у старих народів складалася віками, утворюючи їх національну традицію. Національна ж традиція є «сама национальная душа, вечно обнаруживающая себя и вечно обновляющаяся национальная энергия»... (ст. 29).

І от цю національну традицію, оцю національну душу сучасні «народы новые вынуждены» — на думку проф. Біціллі — «сдѣлать для себя сразу» (ст. 29), а через те, що цього за короткий час зробити не можна, то цивілізація, в стадію якої вступають сучасні «нові» народи є для них смертельною небезпекою, од якої старі народи забезпечуються своєю національною традицією, витвореною в однину од традиції «нових» народів на протязі довгих років.

Такою постановкою питання проф. Біціллі зраджує своєму розумінню історичного процесу і наближається до авторів, що по старій звичці ведуть спір «в так называемой исторической плоскости». Він не розрізняє двох моментів у процесі творення національної традиції, а саме: самого процесу творення національної культури і тих об'єктивних обставин, в яких цей творчий процес відбувається.

А між іншим необхідність такого розмежування логично випливає з того розуміння історичного процесу, якого додержується проф. Біціллі. Крім того таке розмежування необхідно мати на увазі і для того, щоби зробити об'єктивний і строго логічний висновок що-до культурної цінности тої або іншої нації в її абсолютному (індивідуальному) чи відносному (загально-людському) значінні. Без такого розмежування ми попадаємо в зачароване коло, з якого не можна знайти логічного виходу.

І справді, щоби мати право на державу — треба виказатися культурою, але культурна творчість, як це доводять приклади життя, може бути найінтенсивнішою в рядах національної держави.

Цього, очевидно, не заперечуватиме і проф. Біціллі.

Отже, дальніші наші міркування і побудовані на цьому розмежуванні.

Подивимось як творилася українська національна традиція — українська національна душа.

Підставою для нього служив радісний і оптимістичний світогляд наших поганських предків. Їх державно-творчий геній створив своєрідну державну організацію княжої доби. Духовна культура слов'ян (я навмисне вживаю цього слова, бо погоджуюсь, що слов'янський корінь не був перешкодою для утворення цілком самостійних московського і українського народів) княжої доби зазнала значних впливів грецьких, особливо християнських і дала прекрасні зразки розвинутої культурної творчости в різних напрямках: літератури, мистецтва, права і т. п.

Але уже в цей час помічається основна різниця національних характерів українського і московського народів.

Приймаючи православну віру український нарід рішуче ольмадав су-

хий догматизм віри та не давав рішеннячого значіння її обрядовій стороні. Ця боротьба тягнулася на протязі довгих років і зрештою закінчалася перемогою народа в часи органічного з'єднання православної ієрархії з своїм народом за часів польського панування.

Московський же народ навпаки засвоїв з православної віри найбільше її мертву догматику та зовнішню обрядність.

Історія української православної церкви знає ентузіастичну боротьбу найширших народніх мас проти унії, що насильно запроваджувано. Ця боротьба ішла під прапором оборони віри православної, як символа національної окремішності і політичної волі українського народу.

Історія московської церкви знає так званий «раскол», що стався на ґрунті «Хожденья по солонь», «двуперстия» та «сугубое аллілуя», за які московський народ доходив до «самосожжения»...

В державно-творчому процесі український народ виходив з принципу децентралізації і глибокої демократії, опертої на повазі до людської особи. Найяскравішого окреслення знайшов цей процес в своєрідній організації тогочасної республіки — Січі Запорізької.

Московський народ прийняв для себе державну форму монархічної централізації, опертої на рабській підлеглості підданих своїм монархам, що знайшов своє викінчення в інституті панщини, що зводив людину до положення соціального раба.

В царині свого оригінального права український народ не знав смертної кари в нормальному суспільному житті, як рівно ж і кари на тіло. Лише під сильним впливом Візантії ці форми кар знайшли своє застосування в адміністративній практиці князівської держави. Народня ж свідомість глибоко протестувала проти цього і не приймала їх як щось нормальне.

В московського ж народу «кнут», «щипцы для рванія ноздрей» і т. п. були побутовим знаряддям, яким визначалося взаємовідношення влади до своїх підданих. А обов'язки ката не встидається виконувати і сам цар (Петро I).

В царині науки український народ навіть в моменти свого найгіршого поневолення під Польщею давав підстави для розвитку діяльності українських учених, що зібралися в місті Острозі в маєткові славного кн. Константина Острожського або Григорія Ходкевича, що для друку своїх видань користувався послугами Івана Феодоровича та Петра Мстиславця, що мусіли тікати з Москви від розгніваного друкарською новою московського народу. На українських же землях знайшов для себе захист і кн. Курбський, що втік від лютої Івана Грозного та розвинув на Україні живу культурну діяльність.

Школа була надійною охороною віри православної, що в той час вважалася і символом національності проти католицької та протестантської інвазії. І український народ розумів це і тому, як тільки представилася можливість (відновлення під захистом козацького війська Запорозького православної ієрархії в Києві), заходжується кбдо створення своєї постійної школи (1615-1632) і блискуче справляється з цим завданням. Через де-який час школа перетворюється в славу Могиллянську Академію, що з 1632 року існувала аж до р. 1710. По організації навчання вона мало чим відрізнялася від тогочасних західно-європейських університетів. А по своєму культурному значінню вона стає осередком, з якого виїшов не один десяток висококультурних діячів, що розносили світ знання в найдальші закутки...

А московський народ в той час потапав у безпросвітній темряві, як про то свідчать тогочасні документи (Подорож Олімпія Алепського)...

Коли зрештою Петро I потребував освічених робітників для закріплення своїх реформ, то він знайшов їх серед українських учених, які виїшли з Києво-Могиллянської академії. Але на діяльність їхню московський народ завжди дивився як на роботу «єретическую»...

Після перемоги Петра I над шведами під Полтавою (1709) починається доба різкого занепаду в процесі творчості української національної

культури. Своєрідні форми державно-політичного і суспільного устрою, створені генієм українського народу — нищать. Культурні установи закриваються. Церковне життя — щоб віра народу «малоросійського» не «отличалась от благочестія московскаго» підпорядковується московським церковним установам. Заводиться панщина. Сама мова українська оголошується неіснуючою. Кожна спроба легальної роботи над розвитком української культури жорстоко переслідуються. А кращі сини слов'янського народу українського для «еволюції непротраженної субстанції» повинні шукати захисту в сусідній Галичині, що перебувала під скипетром німецької династії Габсбургів...

Так тягнеться до 1905 року. Але пільги, здобуті українським народом за першої російської революції, одна по одній ліквідуються царським правительством і нарешті закінчуються цілковитою забороною українського друкованого слова в липні 1914 р. в «русской Малороссии» і варварським вандалізмом по відношенню до українського населення «Галицкой Руси».

Коли ми захочемо дати об'єктивно-справедливу оцінку цього процесу творчості ми не можемо не поставити його в зв'язок з тою державно-політичною обстановкою, в якій цей процес відбувався. Слідкуючи за його поодинокими етапами ми яскраво бачимо, що в той час, коли народ український жив більше-менше вільним державно-політичним життям, культурно-творчий процес відбувався інтенсивніше і український народ наближався до нації в її модерному розумінню... І навпаки, він впадає у стан більшої чи меншої летаргії, коли над ним тяжіла державно-політична опіка чужого національно, хоч і спорідненого расово іншого народу.

І справді, чи можна припустити, щоби Запорозьська Січ була зруйнована по наказу Гетьмана українського?...

Чи можна припустити, щоби освіта на Україні занепадала в наслідок шкільної політики Київо-Могилянської Академії...

Чи можна припустити, щоби полки України з доби гетьманщини перетворилися в низку губерній з закріпаченим населенням, коли б Полуботки не гинули в мурах Петропавлівської в'язниці?...

Чи можна припустити, щоби український Петрарка і Данте разом — Тарас Шевченко — з наказу національної влади української поневірявся в аральських степах з забороною писати і малювати замість того, щоби приймати найактивнішу участь у творчому процесі для зміцнення української традиції і виявлення національної душі українського народу?...

Чи можна припустити щоби кращі сини української нації (Драгоманови, Грушевські, Олесі, Петлюри і оті невідомі герої, які вшановуються лише культом невідомого воїна) за української національної влади примушені були шукати захисту для себе в чужонаціональних державах?...

Ні!

Все це можливо лише при одній умові, а саме: коли над Україною панують або представники «єдиного рускаво народа» — великороси, або справжні «українізатори» України — Кагановичі, Косьори, Бартак-вілішвілі...

Невже всього цього не треба брати під увагу при оцінці культурної вартості української нації, щоби бути принаймні об'єктивним у своїх висновках?!?...

Але не в зв'язку з цими «смягчающими вины обстоятельствами» треба вище розцінювати національно-культурну кваліфікацію українського народу.

Він заслуговує на це тим, що в дійсності він створив і чим в значній мірі прислужився до нормального творення традиції сучасних великих націй.

Створивши на початках свого існування міцну державно-політичну організацію, український народ енергійно боровся з безперервними потоками кочових орд, що у своїй експансії на захід загрожували знищен-

ням, або принаймні зміною напрямку и утворенню національної традиції сучасних великих націй.

Об Київ, як об державно-політичний центр не раз розбивалися ці орди, а коли часами і перекочувалися через нього, то уже в стані нешкідливому для західно-європейських народів.

І хто знає, чи не встоявся він в якості самостійного державно-політичного центру, коли б до його руйнації не приклали своїх рук московсько-суздальські князі, починаючи з Андрія Боголюбського (якому для закріплення свого князівського масштату вистачало лише вкраденої, а не, по тогочасному праву, з а к о н н о надітої на свою голову шапки Мономахової), весь час спричинювалися до його приниження як державно-політичного центру українського, а у винагороду за це залишили йому лише архивну славу матері городів руських.

І характерним є то, що ця матір городів руських тратить своє загально-людське значіння разом зі втраатою значіння самостійного державно-політичного центру.

Культурною пам'яткою цієї доби є знамените «Слово о полку Ігореві», яке переходило до наших часів прекрасні образи відважної боротьби українських князів за свій національно-державний інтерес, який збігався одночасно і з інтересами цілої Західної Європи.

Після занепаду українського народу, як самостійного державно-політичного чинника міжнародного значіння, історичний процес творення колективного індивідуума — п а ц і ї — з можливо єдиного тоді слов'янського племені іде в двох цілком самостійних напрямках.

На півночі — довкола московсько-суздальської династії, а на півдні — без точно окресленого в історичній перспективі персонального осередку — довкола тих ідей, що творять зміст духової істоти української нації.

Ідеї ці знайшли своє конкретне виявлення в своєрідних формах державно-політичної організації козацького війська Запорозького — Запорізькій Січі. Створена генієм українського народу. — без жадних сторонніх, особливо московських, впливів — Січ Запорізька дала нам зразок демократичної республіки, організованої з найсучаснішим додержанням засад: свободи, рівності і братерства, що в Західній Європі знайшли свій словесний вираз лише в процесі Великої французької революції.

Створивши надійну базу для захисту своїх національних інтересів, українська нація, в особі свого Війська Запорізького, спричинюється до відновлення значіння Києва, як державно-політичного осередку, який починає тратити таке своє значіння після 1654 р. аж поки не обертається в губерніальне місто «єдиної нероздільної Росії». Архивна слава його деклямується на різні способи, але загально-людське значіння його втрачається.

Нарешті вибухає лютнева революція (1917 р.). Київ знов стає державно-політичним осередком української нації і знову виконує подвійну функцію: національного проводу, з одного боку, і передового форпосту Західної Європи в боротьбі з гунами ХХ ст. Об нього розбиваються червоні орди, а щоб не бути побитими національним Києвом — переносять свою столицю до значно денационалізованого перед тим Харькова. Але і це не рятує його від процесу націоналізації в українському розумінню цього процесу.

Ось що робить сила національного духа. І це можна знайти в історії кожної нації. Візьмим, напр., Варшаву. Як губерніальне місто єдиної неподільної — її не могли захистити сили 160 мільйонного «єдиного руського народу», не зважаючи на знищення мільйонів підданих і колосальну допомогу могутніх союзників. А об ту ж саме Варшаву — столицю новоповстакої і несконсолідованої ще польської держави — розбиваються численні орди «єдиної соціалістической саветской армії — апори єдиного комуністического інтернаціонала»...

Цим ми даємо відповідь і на те твердження проф. Біціллі, що з пов-

станням нових національно-державних організмів саме життя не стає різноманітним та багатшим на нові враження.

Звичайно, Київ, лише як на «мать городов русских», мало для кого буде цікавим, особливо при тому способі його показування, який практикувався росіянами.

А от Київ, як передовий форпост, під захистом якого складалася і розвивалася західно-європейська культура і цивілізація, мипевні, буде представляти не менший інтерес, ніж Верден у Франції...

А от Київ, з якого «наукова ересь» поширювалася по всіх закутках колишнього «сдінаво і недслімаво государства російськаво» напевне буде не менш цікавим, ніж сучасна Прага, з якої розносились «ересь» Гусова.

Сучасна стадія історичного розвитку української нації не дозволяє нам закінчити цей розділ простим наведенням українських імен, які говорили б за себе так, як говорять за себе, напр., імена Масарика, Клемансо, Пілеудського... Короткий період героїчної боротьби і напруженої творчої діяльності закінчився тим, що ми опинилися на еміграції.

Але поруч з нами опинилися на еміграції і численні творці національної душі справжнього «русскаво народа». Творча праця їх безперервно тягнулася на протязі довгих століть. Робота їх провадилася при державно-політичній обстановці без порівняння сприятливішій, ніж то було для творців української національної культури. Вони можуть похвалитися цілою низкою імен в різних галузях людської культури... І не зважаючи на це, народ їх не прийняв їх. Не прийняв князя Львова, не прийняв Керенського, а пішов за отверженим Леніним... При чім відход від своїх здавалося б природних провідників у московського народу був такий рішучий, що в і р а з н и к и духа «русскаво народа», що заховались під захист Колчаків, Денікіних, Врангелів, Юденичів, не змогли навіть дійти до етнографічної території великоруського народу, не зважаючи до того на реальну допомогу могутніх і переможних західно-європейських союзників. І пояснити це можна тільки тим, що поруч з великими творцями абстрактної російської культури якое уживались і такі фігури, як Распутін, «виходець» із надр незфальшованого «русскаво народа», перед яким безсила була уся культурна Росія.

Після всього сказаного, очевидно стане ясним і оправданим те непереможне стремління українського народу отворити свою національну державу з тим, щоби забезпечити собі можливість вільної праці над дальнішим розвитком своєї національної культури, над любовним і вільним формуванням своєї національної душі, яка безперечно знайде своїх Шекспирів, Бісмарків, Масариків та Вашингтонів. Разом з цим вона з логичною необхідністю виконує і свою історичну загально-людську місію — передового форпоста західно-європейської культури.

По цьому спеціально для української нації визначеному шляху і йде її устремління до вічного і абсолютного, яке не може не набрати в найближчому майбутньому і свого символічного виразу в літературній творчості.

Таким чином усі аргументи проф. Віціллі, що до невисокої цінности національної душі сучасних «нових» народів не можна визнати за переконуючі. Причиною цього є зазначена нами його зрада своєму ж розумінню історичного процесу.

(Далі буде)

М. Литвицький.

Контр-революція в сільському господарстві України.*)

І на Україні, що її річки колись текли буквально молоком і медом, на Україні, цій плідній та найбагатшій землі, людинність жила лише картоплею та крупами в мінімальних дозах, без жирів, хронічно підголодовуючи, а то й зовсім голодуючи.

Таке явище було на совітській Україні, в Києві, у січні 1930 року, а на Правобережжі харчове питання було ще краще за Лівобережжя. Зрозуміло, що тепер цей стан не покращає.

І що там уже балакати за якісь експортні плани, коли не на порозі, а вже ввійшла до хати катастрофа, голод, голод на Україні; за мирних часів, за часів пересічно доброго врожаю!

Доказіювались!

Правда, ми ніби-то забули за справжню дитину окупантської влади за здобутки жовтневої революції, за колгоспи та радгоспи.

Але з них, як навіть що й буде, то лише в майбутньому, а на осінь 1929 року площа колгоспів була порівнюючи мінімальна й продукція їхня була значно гірша за індивідуальні господарства; краще було з радгоспами, особливо різних наукових закладів — там і урожайність значно вища, тваринництво було більше-менше добре розвинено, але й їх порівнюючи дуже не багато, не велика й їхня площа, а по друге, всі ці радгоспи дуже коштовна річ, вони не лише не дають прибутків, а навіть вимагають дотацій; у всякім разі на сьогодні радгоспи ці поки-що проїдають себе. І на оці катастрофа, голод не тільки на колонії, але-ж він загрожує й самій метрополії.

Треба-ж уживати якихось негайних заходів, звичайно, по лініях найменшого опору.

Перш за все — заходи на папері — збільшити кількість великих радгоспів, колективізувати майже на 100 відс. селянську людинність у збільшених великих колективах.

У такий спосіб можна вбити зразу двох зайців — будуть «дзернові фабрики», що постачатимуть хліб та інші продукти, а замість українського селянина індивідуала куркуля, з ворожою окупантській владі психологією утвориться нова класа селянського пролетаріату, безземельних наймитів, що разом з мійським пролетаріатом утратить свою національність, буде прихильно ставитись до російської влади.

На папері ніби-то це все й дуже добре виходить, а на ділі, здається, не так легко перетворити психологію українського селянина, що завжди вбачав свій ідеал у власному господарстві, на таку де-б він бачив за ідеал все життя тинятися за наймита, за робітника. Правда, існує диктатура пролетаріату, а за цієї диктатури тільки й можливий безпосередній перехід від сталого, малосилого, дрібного й найдрібнішого індивідуального селянського господарства до великого колективного, високо виробничого. Аде-ж так зазначають більшовики.

Правда, Сталін у самозахопленню каже, що земельні ці реформи значно легше ніби-то запровадити в ССРСР, бо селянство в ССРСР вже відзвичалося дивитися на землю, як на свою власність. Але з одного боку, це-ж він очевидячки каже лише за російське селянство, яке завжди знало й «мір» і «общину», а українське селянство, що створило прислів'я «гуртове-чортове», ставилося й ставиться до землі, як до власности, а з другого боку не слід було-б забувати й за слова Леніна, який казав ніби-то для того, щоб знищити сучасну дрібно-власницьку індивідуальну селянську психологію (а він теж казав безумовно лише за російське селянство, бо зовсім не знав українського), треба де-кільки поколінь.

*) Див. «Тризуб» ч. 40 (248),

У всянім разі наслідки цих негайно : апров джених з мельних реформ виявляється не-раніш кінця 1930 року, але-ж треба негайно, хоч про людське ко виявити тих, хто довів найбогатшу країну в світі до такого катост, офічного становища. Жадного сумніву не м же бути, що це є наслідки якої-к контр-революційної робо и: она ця контр-революційна й гинна у всьому, гр ба-ж знайти, виявити цих контр-рев люціонерів, і політбюро партії дас такого наказа Менжинському. Московський Менжинський дас і відповідного наказа харківському Балицькому, харківський Балицький — київському Іванову, київський Іванов своему завесоному — відділу Рогачову, й пішла робо , закрутилися коліщатака за певним рафаретом...

І ось незабаром дійсно викрито контр-революційну організацію в сільському господарстві окупованої України

На лаву підсудних посаджено 29 фахівців у сільському господарстві, професорів, видатних учених, наукових діячів, усю еліту агрономичної думки на Україні, осіб, що виключно посідали командні вис ти по всіх галузях наркомземсправ.

Але тут зразу повстає запитання.

Ці-ж не є та політична таємна контр-революційна організація, що муєть пр вадити роботу тасмо, в підпіллі.

Уся робота цієї організації повинна була провадитися прилюдно на очах всіх, у цій роботі повинні були брати участь інші особи, що не були причасні до цієї організації, повинні були брати участь комуністи, цю роботу повинні були контролювати, проглядати, стверджувати вищі совітські та партійні органи.

В який же сп сі) протягом декількох р.ків злочинці мали змогу таїти сво ю контр-революційну діяльність?

І як повинен був почувати себе увесь той партійний елемент, що брав ту аб иншу участь у роботі цих шкідників?

Отже прогавили?

Але здається нам, що не так уже винні ці сі партійці.

Давно вже працюють «шкідники» в тих або інших алузях наркомземсправ, а совітська політика тоді й не дуже розрізняла ся з напрямк м їхньої роботи. Колективізація це-ж був лиш ідеал, до якого треба було прагнути, але до цього ідеалу було ще за далеко: зважалося тоді, що й кооперація індивідуальних господарств це вже є шлях до комунізму. Суцільна колективізація селі виринула-ж цілком несподівано, раптом, у партійних мозках лише за останніх часів, п а підсудні, безпартійні, вчені, добре обізнані з наукою, пристосованою дожиття, не могли-ж випередити партійну ініціативу й їм не дано бул зразу винайти, зразу зрозуміти «можливости за диктатури пролетаріату безпосер днього переходу від-стало о, мал) ильно дрібного й найдрібнішого індивідуального селянського господарства до колективного високого виробничего!»

Гадаємо, що в цьому відношенню їхню долю піділяють щ багато наукових діячів, чесних людей, що поважають ще науку й самих себе.

Проте-ж будемо чека и на здійснення цього безпосереднього переходу, боїмося лише що чекати цього доведеться задовго.

У чому-ж, властиво важучи, поляг ла ніби-то виявлен злочинна робота цих шкідників сільського господарства окупованої України?

У конкретних заох ах до зміцнення куркуля т гальмування розвинення с іялісти ного, так значає акт обвинувачення, на підставі данних, що їх здобули органи ППУ.

Організацію цю викрито наприкінці 1929 року, отже до цього часу всна мала змогу працювати без жадних перешкод.

І дивне в цьому всьому т те: де ж наприкінці 1929 року це зміцнення куркуля? Як щ-б куркульські, теб- о — добрі, стійкі господарства ще б штучно зміцнювалися, о безумовно к нтр-рев люційність-би збільшувалася, за це нічого й казати, але не було-б такої ірадації с. господарства. Продукція цих господарств при підтримці верхівки земельних органів у в'язкому разі не падала-б так катастрофічно.

Але розгляньмо конкретніше це обвинувачення: окремі галузі цього «шкідництва» такі: найактивніша шкідницька участь у флановій роботі в галузі сільськогосподарства.

Як відомо 1925 року складався семирічний (1924- 1931) план розвинення сільськогосподарства України — і ось у цьому-то плані основна ідея ніби-то була — розвинення індивідуальних форм дрібного селянського господарства; план не розв'язував питання про незалежницьке господарство, в ньому не було місця для колективізації, як системи організації сільськогосподарського виробництва — у всьому цьому й полягала вина обвинувачених, їхнє шкідництво.

Але-ж самі автори цього процесу не мають змоги закинути обвинуваченим, що вони виключно склали цього плану, затвердили його та випустили на світ Божий.

Плана цього-ж виробляли попередю на місцях, хай і за участю може й дуже активного шкідника, ну а куди-ж дивилися інші співучасники вироблення цього плану, скажім, завідувачі окружних земельних відділів, що є виключно члени партії та інші партійці на місцях?

Далі, плана цього-ж повинно було розглянути й затвердити в наркомземсправ. Правда, там був член колегії Резніков, один з головних обвинувачених, але-ж він один не міг заступити всієї колегії.

Де-ж були самі наркоми, їхні заступники, кажим той-же надзвичайно діяльний та енергійний партієць небіжчик Луценко, що його так вихваляли в совітській пресі, де-ж всі вони були, коли доводилося розглядати таку важливу справу? Відомо-ж, що такі важливі справи, а план розвинення сільськогосподарства на Україні, не міг не бути такою важливою справою, проходять через партійні органи. Як же поставились до цього партійні органи, а між ними-ж шкідників не було?

Отже, логічно кажучи на лаві підсудних повинні були-б сісти всі партійці, що поставилися злочинно, недбайливо до дорученої їм справи, що мусять відповідати в кращому випадкові за цілковиту бездіяльність, або як воно мабуть і було, 1924 року не звертали ще такої уваги на колективізацію, як систему організації сільськогосподарського виробництва і цілком природне вона тоді ще не посідала такого чільного місця.

Не треба забувати, що це тепер індивідуал о п'ядар на селі, це є вже майже контр-революціонер, куркуль, бо справжня революційність полягає лише в колективізації, а тоді ще не дивилися на колективізацію як на актуальне питання сьогодняшнього дня, тому в плані безумовно й домінувала ідея індивідуального господарства й відповідати за це не можна.

Характерно, як про всякий випадок підкреслено на суді, що й останній проєкт п'ятирічки є перейнятий злочинною волею цієї контр-революційної організації.

У цьому полягатиме вихід, коли остаточно виявиться цілковитий провал цієї знаменитої п'ятирічки, хоч пілком можливо, що й до того часу повстане ще один судовий процес шкідників у галузі складання п'ятирічного плану, шкідників, що привели до провалу цього плану.

Далі. Величезну шкоду заподіяла ця контр-революційна організація в галузі с. г. кредиту; вони спрямовували там усю роботу на те, щоб кредити потрапляли до куркульських господарств на шкоду інтересам бідноти й колективного активу...

Але в Укрсельбанкові сиділи лиш три «шкідники» — Кононенко — член правління, Абдул-Абдульєвський — завідувач тагличного підвідділу, й Дідусенко, завідувач фінансово-економічного бюро. Які-б вони не були спритні, які-б не були талановиті у своїх контр-революційних машинаціях, але-ж це не якась піпільна робота. Їхня та мша робота, робота розподілу кредитів мусять бути на ви-у. І цілком логічно буде запитати: ну, а інші члени правління Укрсельбанку, партійці, а всі могутній голова правління Скалича, а інші завідувачі відділів, не шкідники? А паргосередок, партфракція Укрсельбанку, вони щ робили? Спали?

А на місцях партійні та совітські органи, що мусять піклуватися а

бідноту, за колективний сектор, чому-ж вони мовчали, коли так несправедливо розподіляли с. г. кредити?

І неже-ж ніхто, а ніхто на місцях, починаючи від окружного партії, окрвиконкому, окрземвідділу і кінчаючи останнім сількором не вернув уваги на неадекватне підсилення кредитними куркуль? чого-ж гідна тоді ця вся совітська система підглядання, підслухування, шпигунства, доносів? А головне де-ж на ділі було сприяння куркульським господарям? Додамо-ж, що лиш куркульські господарства постачали сільсько-господарські продукти, що лише з їхньої продукції живилося все населення й метрополії — Росії, й колонії — України, так, як що-б цим куркульським господарствам уділялися-б такі значні кредити, вони ці господарства лише квітнули-б, а тільки-ть сільсько-господарської продукції лише більшувалася-б!

А річ у тім, що до сільського господарства на Україні тоді ставили як до чогось другого, а то й третє ступеневого, всю увагу окупанти тоді вертали до міста, й великих кредитів зовсім не уділяли ані куркульським, ані бідняцьким господарствам на с.і.

Контр-революційна організація мала великий вплив на роботу земельних органів у галузі землевпорядження. Це спричинилося до чималого зростання відрубних хуторських господарств на Україні, — так каже акт обвинувачення.

Але-ж ще 1923 року колєсія наркомземсправ УСРСР ухвалила, що найкраща форм індивідуального землекористування на Україні — це відрубна або хуторська.

До колєсії входили самі партійні такий важливий акт повинно було проглянути політбюро ц. к. партії, а по цих організаціях шкідників покищ не зафіксовано.

Отже, коли була відповідна ухвала найвищого органу в земельних справах — колєсії наркомземсправ, то чи можна-ж закидати місцям, що вони виконували директиви суто совітського органу?

Контр-революційна організація заподіяла величезну шкоду в галузі тваринництва. І тут шкідники гальмували соціалістичну реконструкцію, допомагали зміцненню куркульського індивідуального господарства, а для колєктивного сектору цій галузі нічого не було зроблено.

І дуже просто-чому, бо в колективному секторі майже й тваринництва не існувало.

Повстє лише запитання, де-ж те зміцнення індивідуального тваринництва, коли тепер на Україні, совітській в теорії, є дуже багато прекрасних планів що-до тваринництва, а на практиці не має ані індивідуального, ані колективного, ані куркульського, ані незможницького тваринництва, бо й самих тварин майже не залишилося.

І цікаво ще. Акт обвинувачення, що його складено було очевидячки на весні 1930 року, закидає «шкідникам» підсилення індивідуального, куркульського тваринництва, бо; зрозуміло, хто має де-нізьки тварин, той не є вже незможник. Це-ж за актом обвинувачення контр-революційне шкідництво, а нарком земельних справ УСРСР Демченко у травні-ж 1930 року перед XI з'їздом КІІ (б) У зазначає, що треба рішуче стати на шлях розвинення тваринництва в індивідуальному секторі, рішучо борючися з тенденцією (?) однокорівности, тоб-то заводити по дві, три корови, тоб-то утворювати ті-ж самі куркульські господарства.

Отже, чи не причетний також сам нарком земельних справ Демченко до цієї шкідницької контр-революційної організації?

Далі ще цікавіше: відділові тваринництва наркомзему закидають, що він відволікав розроблення проєкту законодавчих заходів забою худоби.

У наслідок цієї контр-революційної роботи посилилися продовольчі труднощі, маслоробні та беконні фабрики значно скоротили (читай зовсім припинили) свою продукцію.

Але-ж відділ тваринництва несе все таки за високо десь там на горі, ну а долі, на місцях: рай та окрземвідділи, рай та окрвиконкоми, рай та округкоми, що вони не помічали цього масового забою тварин, чому-ж вони не забороняли цього своїми обов'язковими постановами? Та де-ж забивали тварини? По куркульських господарствах, а ці господарства треба було нищити, треба було сприяти цьому нищенню, переводити ці господарства на нівець. Ось, як що казати пристосовуючися вже до тваринництва, і знищили курку, що несла золоті яйця, а тепер і борися з однокорівністю, коли й по одній корові не залишилося по сільських господарствах.

Особливо злочинно-пахабна робота шкідників у галузі стандартизації, сортонасіння та запровадження сортозміну, — продовжує акт обвинувачення. Стандартизація і сортозміна, як що їх провадити у належний спосіб, повинні-б дати у сільському господарстві величезний виробничий ефект за короткий час. А цього ефекту не було, отже винні в цьому шкідники.

Але-ж забувають автори цього процесу, що раніше запровадження тих або інших заходів, які мають дати ефект, справа стандартизації її сортозміни вимагає багаторічного дослідження, багаторічної роботи, щоб дійти тих або тих уже певних висновків.

Отже, як що не можливо дати певного ефекту за короткий час, значить це с шкідництво; коли через нечувані морози, яких не було за часів дослідження, повимерзала вся озимина — значить це теж шкідництво; шкідники повинні були-б знати, що таких то років будуть великі морози, повинні-б були з а к о р о т к и й ч а с з а провадити її викохати морзи не було ще тих морозів, морозотривалі сорти озимини. Цього вже не знали, цього вже не могли зробити, отже вони свідомі шкідники.

Особливу увагу звертали шкідницькі організації на готування контр-революційних кадрів серед низових агропрацівників, щоб мати своїх людей скрізь з гори до низу. На це шкідники використовували агрономічні курси наркомземсправ і курси при краєвих сільсько-господарських дослідних станціях.

Отже, виходить, що раз так легко вплинути на світогляд, на настрої низових агрономів, то нічого не фарт ані с. г. інститут, ані партосередки при райземвідділах, ані керівництво від окрземвідділів, ані профспілки СГІР, ані науково-технічної її секції.

Але щось на суді не було чути за жадного з таких зіпсутих контр-революційними викладами на цих короткотермінових курсах агрономів. Та крім того, не вже-ж так легко викладати на цих курсах у контр-революційному дусі? А партійці серед слухачів? А інші лектори, а лектори-партійці? Треба зазначити, що лекторський гонорар не входить до парт-максимальної заробітної платні, а тому комуністи дуже охоче викладають на всяких курсах, дістаючи за це пристойного гонорару.

Програму-ж курсів, програму самих лекцій затверджує-ж комітет курсів, до якого знову-ж входять лектори-партійці.

Візьмім наприклад курси при квівській краєвій сільсько-господарській дослідній станції, звідки вишло двох обвинувачених — директор її професор Олександр Филиповський й заступник його Еміль Заславський.

На цих курсах крім зазначених осіб та інших безпартійних лекторів, що хай підпадали під вплив директорів контр-революціонерів, брали-ж участь і викладаючи і в курсовому комітеті такі відомі партійці учені марксісти, як професори: Іванушкін, Кантиров, Посвольський, брав участь другий заступник директора теж партієць Федір Степаненко й інші так в який спосіб могли виникнути на цих курсах які-небудь контр-революції? В який-же спосіб могла бути контр-революція хоч би на тій самій квівській краєвій сільсько-господарчій дослідній станції, коли там же сидять наркоми, той же Степаненко, коли сам партосередок з тим же Степаненком сприяли вступу до міськради Заславського, як людини цілком відданої совладі, коли наукову діяльність

станції де-ніільки разів ревізували за участю партійців учених марксистів, коли той же Степаненко редагує всі видання станції? Можей ці партійці ненадійні? Недурно-ж виявилось під час партчистки, що член партії КП(б) У Федір Степаненко ще 1926 року був за члена двору в куркульському господарстві? Але-ж своєю яничарською відданістю та доброю постановою шпигунської й провокаційної роботи на станції він довів свою благонадійність.

Однак доказів на суді замало, треба-ж мати ще й зізнання підсудних і каяття їхні; це вже так годиться за заведенням трафаретом по всіх політичних великих процесах у країні совітів. І навипередки один перед одним зізнаються й каються всі підсудні, випереджаючи навіть обвинувачення, підсилюючи свої зізнання, як і слід науковим діячам, цифрами, цифрами, цифрами майже астрономичними й цілком голослівними.

Вони, обвинувачені в справі тваринництва заподіяли шкоду в сотні тисяч худоби, — каже Рєзніков. Вони, обвинувачені, в галузі стандартизації й сівозміни заподіяли шкоду в 250 мільйонів пудів загиблого дзерна, — каже професор Філіповський. Десятки тисяч популярних книжок, розрахованих виключно на куркульські господарства, видали вони, — каже Заславський.

Ми не мали змоги зірвати соціалістичного будівництва, але ми сильно вклали те, що тепер доводиться переживати, — підкреслює професор Кононенко.

Але рекорд побив, як то кажуть, у цих зізнаннях професор Батиренко, завідувач сортосітки; він визнає, що протягом де-ніількох років навмисно прикладав усіх зусиль до того, щоб залишити країну цілком без хліба.

Це-ж здавалося-б занадто жахливий злочин, адже навіть і суд, совітський суд не дуже шось вірить у щирість такого зізнання і визначає йому лише 5 років позбавлення волі.

Хай же допоможуть ці зізнання, ці каяття засудженим перенести призначені їм міри соціальної оборони.

У де-яких періодичних органах по-за межами ССРР промайнули відомості, ніби-то ця контр-революційна організація є складова частина Союзу Визволення України. Це абсолютно не відповідає дійсності.

Усі засуджені в кращому випадкові «малороси» і до українства ставилися постільки-поскілки; з усіх них один Олександр Філіповський свого часу брав де-яку участь в українському русі — він був за члена правління «Централі» і навіть за товариша міністра земельних справ УНР за часів Центральної Ради, але потім од українців він відійшов і навіть брав досить близьку участь в поваленню С. Г. Наукового Комітету України — установи суто української.

Ця вся історія з шкідниками нагадує відому байку.

Через власну злочинну мельникову недбайливість, у мельника прорвало греблю, вся вода втікла, скоїлася катастрофа, й ось запопавши може дійсно контр-революційно настроєних де-ніільки курок, що пили воду з рештків калюжі, мельник вимірює на них усе і робить їх ніби-то винними в катастрофі й перед собою й перед сусідами. Але-ж добре зрозуміло всім сусідам, хто саме винний є в цій катастрофі, чи сам злочинний експериментатор господар мельник, чи ці нещасні курки.

Бачучи цю жахливу катастрофу в сільському господарстві України за часів хазяїнування там большевиків, читаючи про їхні обвинувачення якоюсь там контр-революційною організацією, ніби-то вона довела країну до цього жаху, читаючи про судовий процес з цього приводу, мимоволі пригадується речення ще одного письменника: «унтер-офіцєрова вдова сама себе висмагала».

Гл. Л.

З життя на Україні.

(Лист з Одеси).

Ви питаєте про наші настрої...

Не знаю, що вам і відповідати на це. Як і у нас тут можуть бути настрої, коли все наше життя тепер зводиться до двох примітивних бажань: як-би не померти з голоду та як-би не потрапити в категорію шкідників, або контрреволюціонерів.

Зараз у нас на порядку денному хлібозаготівля. Як відомо, цього року урожай у нас був досить добрий. В той час, як хліб перебував ще на пні, наше «начальство» багатіло думкою та будувало всілякі плани, комбінувало і розраховувало, в якій-би спосіб прибрати цей хліб до рук. І це цілком природне, бо, треба вам знати, що хліб — це головна підвалина існування сучасної влади. Тим часом і тут, як у нас всюди і завше бувас дійсність перевернула до гори ногами всі розрахунки і справа прийняла зовсім інші звороти.

Після розкуркулювання в-осени минулого року, яке по суті носило характер карних експедицій, було приступлено до переведення півночної кампанії. Переводилася вона, так само як і «розкуркулювання», під великим тиском і при допомозі різних ударних бригад, трійок і груп. Навіть індивідуальникам, аби заохотити до засіву, було обіцяно, що їх ні до колективу більше не тягнутимуть, ні збіжжя від них не одбиратимуть (бо, мовляв запамороченій місцевій адміністрації Сталін з Москви прислав пові — цілком лагідні «памороки»). Коротше кажучи, як-би там не було, але землі засіяли досить...

Коли-ж прийшла пора збирати, то зібраний хліб знову почали сломати, відібрати, знову почалися арешти і висилки. Це привело до того, що для збору врожаю почало бракувати робочої сили і у нас на Одеській, а певно так само й по всій Україні, єсть багато місць (як наприклад Одеський та Тарасо-Шевченківський райони), де половина скошеної озимини та 75% ярини ще лежать на полі, чорніючи від дощу та проростаючи. А час уже не ранній — вже перевалює за другу половину вересня місяця. *)

Навіть серед колгоспників почалося тертя та ворогування і владі доводилося вживати сили, щоб заохочувати «організований сільський пролетаріат» до збору врожаю.

Не малу роль в даному разі відіграла й та неприступна безгосподарність, що може бути тільки в колгоспах, а саме: несправедливий розподіл і безсистемне використання робочої худоби, увилюзання від роботи, особливо комнезамозників, які, звикнувши начальствувати, нічого не роблять, а тим часом домагаються для себе рівної частини прибутків: далі — майно розкрадається, за худобою ніхто не глядить і нарешті верхівки колгоспів і созів, на виручені гроші, улаштовують голосні піяцтва, а все це разом викликає загальне невдоволення, сутички і боротьбу.

Тяга до виходу з колгоспів знову набрала масового характеру. Так: в селі Мариново, Березького району, вихід з колгоспів прийняв такі форми, що колгосп не нині, так завтра розлетиться; в селі Підколєно того-ж району на загальних зборах Соз'у 60 душ подали заяву про вихід з Соз'у, мотивуючи це тим, що вони працюють на комнезам; в селі Ельзас середняки вирішили вийти з Соз'у, бо мовляв, там залишився самий хлам, на який не варто працювати.

Завдяки цим моментам, частина хліба ще й по-нині стоїть облогом на полі.

Розправляючися минулого року з «куркулями», в останніх було забрано багато засіяної землі і передано до колгоспів, але коли хліб дозрів, то ці-ж «куркулі» (можете собі уявити, що то були за куркулі, коли їх

*) Лист датований 20 вересня с. р.

не тільки не виведено в «рохід», але й не вислано за межі України) почали нищити відібраний у них доробок й по цілій Україні почалися хронічні пожежі... Так, в селі Кандель згоріло три чверті гектара пшениці, в селі Манусово згоріло два гектара скошеного хліба, поблизу Березівки згоріло 6 гектарів на пні, у Ізраїлівському районі в колгоспі імені Крупської згоріло 50 гектарів скошеної трави; на гармані Козловського Сюз'у Тарасо-Шевченківського району згоріло дві скирті збіжжя: в селі Рошеванівці, Цебрівського району, згоріло до 300 пудів уже обмолоченого хліба; на участкові «Нечаяний» згоріло 250 гектарів скошеного й нескошеного жита, а через два дні на тому-ж участку згоріло до 500 мішків пшениці, і так без ліку.

Чи зрозуміло вам тепер, які у нас, на цьому тлі, панують і можуть панувати настрої.

І. Яковенко.

3 міжнароднього життя.

— Стара Європа й молода Італія. — Ревізія мирних договорів. — Фашизм на експорт. — Східна політика Італії.

Чергова велика промова італійського диктатора перед його фашистськими підданими, і чергова сенсація в політичному світі Європи. Це вже так поведлося здавна і стало наче міжнароднім звичаєм.

Останній такий виступ Мусоліні був з півроку тому в Милані та у Флоренції, припав на часи великої конференції що-до обмеження морського озброєння в Лондоні і спричинився до того, що конференція та, як відомо, частково, коли не більше, скрахувала. Поточний виступ стався у Венеції на зборах всеіталійського з'їзду фашистських провінційальних директорій. Він не одірваний од попередніх. Навпаки, сам Мусоліні встановив його тяглість і органічний зв'язок з виступами миланським і флорентійськими, бо сказав, що

Метою тих виступів було — зірвати машкару з обличчя застарілої і лицемірної Європи, яка в Женеві лопоче щось про замирнення, а сама в той час скрізь готує війну. І мета ця застається актуальною.

У Венеційській промові є багато такого, що торкається внутрішніх італійських, — властиво, фашистських — справ. Тон її — піднесений горячковий і демагогічний, істеричний і надто оздоблений голосними словами — наявно викликаний психологією тої аудиторії, перед якою стався виступ. Тому все те можна залишити по-за межами уваги і міркування. Важливі по-за італійські теми промови Мусоліні. Таких тем в його промові є три.

* * *

Перша з них — це питання ревізії мирних договорів. Італійський диктатор виступав уже не раз, як ініціатор і неуступний прихильник тої ревізії. На цей раз він висловився з цього приводу в такий спосіб:

Ревізія мирних договорів мусить статися не тільки в інтересах італійських, в тому заінтересовані — ціла Європа і цілий світ. Це не якась дурна чи неможлива що-до зреалізування річ, вона передбачена в самому статуті Ліги Націй. Дурницею являється навпаки — претензія гадати, що договори — річ непорушна. Хто порушує пакт Ліги Націй? Це — ті, що в Женеві утворили і хочуть затримати на віки дві категорії

рії націй, — одну — озброєну, другу — обезброєну. Звідки вони беруть рацію думати, що ця комедія затягнеться до неконечна, коли навіть головним актерам тої комедії тягар її стає не по силі!

Фашисти, вказав далі Мусоліні, війни розпочинати не хочуть. Правда «гармати завжди краще за слова, бо прекрасні слова бувають часто марними», але Італія озброюється «для оборони, а не для нападу».

Навіть наша політика, спрямована на ревізію договорів, — політика, що ми її розпочали з червня 1923 року, — має на меті уникнути війни, зекономити сили, колосальні сили, що потрібні на війну.

Італійський диктатор вважає свою політику миролюбною. Але інакше зрозуміли її по-за Італією. Може найвірніше виявлено це берлінською газетою «Abend». В органі тому читасмо:

Промова Мусоліні — поважний симптом загрозою, в якому живе Європа на протязі всіх дванадцяти літ, що минули з часу світової війни.

Італія незадоволена своєю часткою здобичі, грає небезпечну гру, вказуючи на те, що вона готова перейти до стану переможених з року 1913, аби допомогти їм досягти кращого миру. Для здійснення тої політики, спрямованої проти Франції та Югославії, дбає вона затягти до свого неводу СССР, Угорщину, Болгарію, а особливо — Німеччину.

Досі всі німецькі уряди ухилялися од приятельських подарунків, що і риходили з по-за Альп. Ні пропонуване діло, ні якість партнера не викликали довіря, — ризико здавалося надзвичайним. Тепер, другого дня після виборної перемоги гагенкрейсерів, Мусоліні вважає, що настав сприятливий час, коли можна зробити з Німеччини знаряддя італійського імперіялізму.

А в тім безсумнівно, що в основі своїй доля Німеччини — байдужа річ для Мусоліні. З тою самого дня, коли він зможе досягнути сприятливого для себе погодження з Францією, він не говоритиме більше про німецько-італійське приятельство».

Французька політична опінія, справа і зліва, поставилася до виступу італійського диктатора гостро і рішуче, без довгих слів. Ліва «L'Ege Nouvelle» пише:

Вважаємо, що руїна договорів однозначна з руїною миру. Їх ревізія надала б імперіялістам права напасти одинна одного.

Справа — «L'Avenir» говорить ще ясніше й коротше:

Про ревізію договорів говорять багато, надзвичайно багато. Скажемо ж мрійникові у чорній сорочці та його приятелям раз на завжди, що ми жадної ревізії не хочемо.

Французький уряд офіційно не відгукнувся на виступ Мусоліні, хоч і був спрямований в найбільшій мірі як раз проти Франції. Але неофіційною відповіддю на те мабуть такі можна вважати численні авторитетні статті, приміщені в одній з найбільш поширених паризьких газет («Le Matin»), де детально переказано про досконалу сухопутну, морську і повітряну організацію охорони французьких кордонів не тільки з боку Німеччини, але також і Італії. — На кожний ворожий удар, говорилось в тих статтях, ми маємо можливість одповісти ударом в п'ятеро сильнішим. І для наших ворогів на цей раз справа йшла б не про державну, але й про національну катастрофу.

Про пресу середньо-європейських союзників Франції нема що багато говорити. Вона стурбована й занепокоєна мабуть так само, коли не більше, як за часів гітлеровської перемоги в Німеччині. І дива тут немає жадного, бо всяка ревізія договорів одіб'ється в першу чергу на кордонах і

на долі нових чи збільшених держав, що повстали після великої війни.

Англійська преса не хвилюється й не гнівається, а лише констатує виступи Мусоліні, говорить за нього холодно і погордливо. Її здається, що політика італійського диктатора та сама, яку вів Вільгельм II перед війною як яку зараз за СССР веде в Європі Сталін».

«Кайзер Мусоліні, — пише «Daily Express», — вдався ще раз до своїх славетних наподоблень Вільгельма II. Німецький кайзер мав певне виправдання своїй ролі, бо стояв він на чолі багатой, могутньої, організованої держави. Мусоліні не має жадного виправдання. Хоч і як багато, може, він зробив для Італії, але не підніс він її до тої міри, щоб вона могла витримати війну. Більше за всяку иншу країну Італія потребує миру для консолідації свого становища. Коли Мусоліні уявляє собі справу инакше, він заграває з катастрофою. А тому було б краще, коли б він у своїх власних інтересах і в інтересах європейського спокою, дав би оборот на свою губу».

* * *

Друга міжнародня тема промови Мусоліні торкається ідеї фашизму, як універсального методу урядування. Раніше італійський диктатор у своїх виступах незмінно підкреслював, що фашизм не може бути елементом експорту по-за італійські межі, бо він — органічний продукт італійської історії. Тепер, мабуть, під впливом успіхів Гітлера в Німеччині, він рішуче змінив свої погляди на саму сутність фашизму. Він вважає, що фашистську ідею можна й слід пропагувати по цілому світі, що фашизм — придатний всюди і скрізь, бо це єдиний засіб встановити на землі щастя, — принаймні європейській

Фашизм, каже він, — рух італійський своїми установами, але універсальний своїм духом, бо він вирішив всі проблеми у взаємовідносинах між державою та людиною. Можна тому провідити фашистську Європу, перейняту установами, методами доктриною фашизму. — Європу, яка по фашистському вирішила проблему модерної держави XX століття, дуже одмінної од держав, що існували до року 1789, або повстали після того. Фашизм існуватиме вічно.

Співати славу своїй доктрині — річ природна. Співав її Мусоліні і раніше, але його співі зараз дивно нагадують співі нікого иншого, як Сталіна, як одночасно з англійською пресою справедливо зауважила одна з румунських газет. Ленін, що добре знав колись Мусоліні по Швейцарії, де обидва вони, як соціалісти, бідували на вигнання, дуже швидковав потім у Москві, що той вихопився у нього з рук. Але як тепер видко, одійшов він не так уже далеко. Большевизм і фашизм — це два однакових образи, з різницею хіба що, як удзеркалі: що в одного праве, то в другого переступило на лівий бік. Одміною було досі ще й те, що фашизм наче б щиро задовольнявся одною країною для своєї творчости. Тепер одпала і ця одміна, і можна сподіватися, що од слова італійський диктатор, на московський кшталт, перейде до чину, субсидуючи та даючи провід усім тим течіям розкладу і підриву сучасної демократії, щов наслідок війни скрізь виявилася за останній час. Досі вдержавному масштабі робила не тільки Москва, небезпека подвоїться, коли того самого візьметься й Рим. Бо ж комуністи й гітлеровці в Німеччині вказали, що ці дві течії, сварючися иноді між собою, можуть також дуже добре уживатися одна з одною поруч, приятельюючи, як приятелює зараз і Рим з Москвою. Старим європейським демократіям це не так уже страшно, але молодим може бути од того велике горе.

* * *

З трьох міжнародніх тем Мусоліні для нас українців мабуть таки найважливіша третя, де він торкається своєї східної політики.

Що-до дунайської та східної нашої політики, то вона продиктована нам життєвими причинами. Ми змагаємося до максимуму використати нашу територію, але скоро настане час, коли їй нам не вистарчить. Наше населення збільшується в такий спосіб, що 1950 року, коли Європа буде вже надзвичайно старою, єдиною молодого нацією в ній залишиться Італія. Нам немає іншого напрямку, як на схід, де може розвиватися наша мирна експанзія. Це дуже добре поєднує наші союзи і наші приятельства з певними державами.

Ці союзи і приятельства названі частково вище: Угорщина, Албанія, Болгарія, може Греція й безперечно ССРСР. У цьому напрямі Італія має вислати своє «молоде» населення. Чи пощастить то їй зробити на Балкані, тяжко зараз гадати. Але по-за Балканом на Чорному морі ще перед 1950 роком зустріне вона націю, що буде напевне не менше «молодою», як Італія та яка чужому народові своєї землі не оддасть. З нею Італія, як хоче, зможе приятелювати чи ворогувати, але селитися їй там буде годі. Це ми мусимо собі вже сьогодні сказати.

Observer.

З широкого світу.

— В Саарській області на шахті Майбах стався вибух газу. Загинуло 99 душ.

— Англійський уряд висловився за обмеження декларації Бальфура щодо Палестини. Численні єврейські організації по цілому світі заявили протест проти рішення англійського робітничого уряду.

— В Румунії, в зв'язку з викриттям нової великої шпигунської совітської організації, переведено масові арешти; в числі заарештованих віце-директор архівного відділу м-ва закордонних справ.

— Відомі французькі авіатори Кост і Белонт, повернувшись до Парижу, де їм уряд і населення улаштували тріумфальну зустріч, в день Всіх Святих одбули подорож в Етрета, де стоїть пам'ятник загинувшим при спробі перелетіти Атлантику Ненжесерові і Колі.

— Підчас вибуху копальні в Альсдорфі (Німеччина) загинуло 300 шахтарів.

— Єпішетський король розпустив парламент. Розпорядженням уряду буде змінена конституція і на її підставі переведено нові вибори.

— Перервано китайсько-більшевицькі переговори в Москві.

— Голова Нанкінського уряду Генерал Чанг-Кай-Шек прийняв християнство.

— В Норвегії ліві партії на парламентських виборах потерпіли поразку. Не вибрано ні одного комуніста.

— Відкрито болгарський парламент.

— Опозиція в середині консервативної партії при голосуванні довір'я лідерові партії Балдвінові одержала значну меншість голосів.

— Торговельна палата міста Рубе у Франції винесла домагання до уряду рішучих заходів проти совітського демпінга.

— Троцький знову просить до Англії.

— По справі змови прихильників ген. Пангалоса грецький уряд арештував багато військових. Сам ген. Пангалос спростовує свою участь у цій змові.

— На острові Формозі вибухло повстання тубільців проти японців.

— Грецька преса однодушно вимагає від уряду суворих заходів проти більшовицького демпінга.

— Прибули до Софії царь Борис і королева Джіованна.

Хроніка.

З Великої України.

— Нові інститути в Голосієві. В Голосієві коло Києва відкрито інститути механізації та електрофікації сільського господарства, агрономічний та м'ясо - скотарський інститут («Пр. Пр.» ч. 242 з 21. X).

— Відкриття польського педагогічного інституту в Києві. У Києві відкрито першу високу польську школу в СРСР — польський педагогічний інститут соціального виховання («Пр. Пр.» ч. 243 з 22. X).

— Початок «українізації» на Казакстані. В м.Алма-Аті на Казакстані засновано «Секцію української пролетарської культури». Ця секція, яка має своїм завданням сприяти запровадженню української культури серед української людності Казакстанської совітської республіки, звернулася з листом до всіх культурно-наукових організацій сов. України з проханням взяти безпосередню участь у здійсненні заходів по українізації української людності Казакстану «відповідно до Ленінової національної політики та завдань соціалістичного будівництва».

У відповідь на цей лист, колеція Наркомос'у сов. України взяла на себе шефство щодо культурного обслуговування української людності Казакстану. Постановлено відрядити на роботу педагогів з України до українського педагогічного технікума і українського відділу в Інституті Наросвіти Казакстану, які має бути засновано як рівно ж дати на педагогічних інститутах і технікумах України 170 місць для учнів з Казакстану.

Передбачається відправити на гастролі до Казакстану один з українських театрів («Ком» ч 287 з 17. X).

— У Казакстані є понад 1 мільйон українців. Там є 29 районів, де живуть виключно українці. В Ахтюбинську намічено відкрити цього року перший український педагогічний технікум на 100 чол., а при Кустанальському інституті Наросвіти організується український відділ («Ком.» ч. 276 з 6. X).

— На засіданню ВУЦВК, яке відбулося 16 жовтня, Петровський зробив доповідь про свої враження з подорожі до Казакстану, що він зробив з доручення ЦК ВКПб. Він доповів, що в Казакстані є до одного мільйона українців, але роботу щодо їхнього обслуговування по українськи ще не розгорнено («Ком.» ч. 287 з 17. X).

— Репертуар харківських театрів. Затверджено репертуар харківських театрів на наступний сезон 1930-31 р.

В «Березолі» підуть такі п'єси: «Перша кінна» — Вишневецького, «Дев'яносто Сім» — Куліша, «Диктатура» — Микитенка, «Миша Мазайло» — Куліша, «Змова Фієско в Генуї», «Алло», «Мікадо», «Невідомі Салдати» — Первомайського і п'єса з репертуару державних театрів Грузії.

У Червонозаводському театрі: «Гута» — Кобеця, «Свічене Весілля» — Качерги, «Слуга двох панів» — Боньдона, «Комсомольці» — Первомайського, «Місто вітрів» — Кірмона, «Кам'яний Острів» — Корнійчука, «Башня Гейлосака» — Каннеля, «Диктатура» Микитенка, «Віддай партквиток» — Мокрисва.

У Харківській державній опері підуть: «Золотий Обруч», «Машиніст Гопкінс», «Кармельюк», «Князь Ігорь», «Купала», «Русалка» «Прорив», «Севільський Цирюльник», «Абесолом», «Кармен-Тоска», «Червоний Має», «Весняна Казка», «Ференджі», «Футболіст».

Репертуар харківського державного жидівського театру буде такий: «Шлек» Федляра і Фініберта, «Греблес» Орлянда, «Галстух» — Глебова, «Кадри» — Мизитенка, «Гірш Лекерт» Кушнарєва, «Барґ Аруф» — Галуї, «Затму» — Глебова, «Блут» — Оршанського, «Лецте» — Резніка.

Репертуар харківські музичної комедії: «Гаврилея» — Бондарчука, муз. Коляди, «Дружкия Горка» — Львова, «Самозваний принц» — Ленського в переробці Бірюкова і Хмельницького, музика Клебанова і Анкінадзе, «Мегис» («Роз Марі») — Кулика, «Наталка Полтавка» — Котляревського, в обробці Микитенка, муз. Ліссе, «Запорожець за Дунаєм» — Гулака-Артемовського та Бокачю в обробці Надама і Масся, муз. Зуппе («Ком.» ч. 287 з 17. X.).

— Епідемії поширюються т а с я . Завдяки невітньому санітарному станові і браку лікарів — епідемії тифу, шкарлатини й обкладу значно поширюються. На клініках зауважуються величезні черги, які чекають на медичний огляд. Особливо захворюння на грип та ангіну гостро збільшилися. Антисанітарія паує особливо по студентських гуртожитках. Через брак ліжок студенти сплять на підлозі. Приймають до гуртожитків студентів без попереднього медичного огляду і тому вкупі з здоровими містяться також хворі на інфекційні хвороби. По гуртожитках скрізь маса блощидь і інших паразитів («Пр. Пр.» ч. 243 з 22. X.).

— Г у ж о в а п о в н и н і с т ь н а К і в і щ и н і . У зв'язку з браком транспортних засобів та завдяки тому, що ніхто не хоче добровільно перевозити дерево за встановлену платню, ого лошено відбування підвід для вивозу лісних матеріалів з Першотравенського та Броварського лісництв, за встановлену платню, селами Петрівка, Валки, Мощун, Пухівка, Бровари, Зазим'є, Погреби, Рожівка («Пр. Пр.» ч. 244 з 23. X.).

— Н е м а є х л і б а . В Харкові останніми часами спо-

стерігаються великі черги по хліб, якого є дуже мало. Часто замість хліба видається тепер борошно, а то й просто немолоте дзерно («Ком.» ч. 284 з 14. X.).

— Д н і п р е л ь с т а н в і д с т а є . Щоб виконати завдання по укладанні бетону на Дніпрельстані, треба укласти бетону кожного дня 4000 куб. метрів. Укладається в дійсності лише 2.800 — 3000 куб. метрів, так що закінчення бетонових робіт, проєктоване на кінець біжучого року, мусить бути відкладено аж до слідуючого будівного сезону. До того-трудова дисципліна на Дніпрельстані що далі більше підупадає. Бракує спеціальної одежі для робітників, наприклад, спеціальних чобіт для бетонярів. Не дивлячися на гострий брак цих чобіт, робітники кидають на місці роботи просто сотнями пар ці чоботи, без яких бетонярів не можна працювати («Ком.» ч. 286 з 16. X.).

— А с к о л ь д о в а м о г и л а с ь о г о д н я . На цвинтарі навкруги могили сміття та цензурні написи. Часто коло могили п'ячать та хуліганять. Цінний мозаїстичний образ, що стояв на одній з могил, у квітні ц. р. було знайдено розбитим на дрібні шматки. З цвинтаря розкрадають мармур. В липні місяці було затримано якогось Т., який скинув з постаменту статую і розбив її («Пр. Пр.» ч. 240 з 18. X.).

— П р и с у д . Селянина з Кременчузької округи Ф. Котляревського, який маючи власну молотарку, піби навмисне не молотив хліба, щоб не здавати його большевикам, було віддано під суд. Засуджено його до позбавлення волі на 2 роки й до штрафу на 500 карб. з висилкою після відбуття кари за межі Кременчузької округи. Молотарку у Котляревського також конфісковано і передано колгоспу («Пр. Пр.» ч. 242 з 21. X.).

З життя укр. еміґрації.

У Франції.

— З життя Військового Т-ва. — Оденле-Тіш. Філія Військового

Т - в а в Оден-ле-Тиші дуже урочисто влаштувала свято Св. Покрови — 19 жовтня. Хоч ініціатива свята належала Філії Т-ва, але крім членів філії з їх родинами, на чолі з зв'язковим п. Іванютою, прийшли і громадяне з Головою Громади п. Нікітиним. Хоч в Оден-ле-Тиші є ніби дві організації — Філія Військового Т-ва та Громада — але на святі всі члени з себе уявляли одну українську родину, що робило надзвичайно гарне враження.

Після змістового, добре виголошеного реферату сотн. Балабана, хор під орудою сотн. Сидоренка відспівав національний гімн та низку пісень. Хор виконав свій програм дуже гарно. Концертний відділ пройшов також добре. Прекрасні співи п. п. Хоховичевої, Софроненка, Павленка, братів Винницьких, Сидоренка, декламації дітей Хоховичевої, Софроновського, Поштаренка та инш. справили як найкраще враження. Для численної дітвори, що була присутня на цьому святі і яка вчиться по франц. школах, цей концерт мав велике значіння з боку національного виховання. Добре і весело пройшла вечеря по святі.

Дійсно, порядок і організація всього свята були зразковими. Розійшлися гості пізно уночі.

На святі був присутнім Голова Військового Т-ва ген. хор. О. Удовиченко.

— Гренобль. 21 вересня с. р. відбулися загальні збори членів Громади, на яких обрано було раду в такому складі п. п. С. Рогатюк — голова, Ф. Вихрів — заступник, І. Вонарха — секретарь-скарбник. За працю минулій Раді висловлено подяку.

Після зборів тодішній Голова Громади в Ліоні п. Горбатенко поділився враження з життя української еміграції. Уважно вислухавши, присутні подякували докладчика. Голова Громади п. Рогатюк дякував Ліонській Громаді за її братню допомогу.

В Греноблі відкрився український ресторан, де приміщено бібліотеку Громади. Взагалі життя в нашій Громаді поживало і зацікавлення громадою росте,

має вступити до Громади кільканадцять осіб. Приємно те, що у нас нема того розбрату, що існує в інших, хоч і до нас силкуються внести його такі, як Шаповал.

— Пон-де-Шарні. 25 жовтня с. р. відбулася вистава в Pont de Charny. В невеличкій салі над сценою гордо на синім полі красувався тризуб, по бокам сцени жовто-блакитні прапори. З художнього боку вистава пройшла добре. Особливо треба відмітити гру п. Різника в ролі Назара, решта чоловічих ролів виконана слабо, очевидно завдячуючи поспіхові у підготовці п'єси. З жіночих ролів виконано добре панією Кашуковою роль Галі, добре провела роль хозяйки пані Мамонтова. Хор під орудою п. Багинського виступав немов би експромтом, видно було недостатню підготовку. Проте українські танці під орудою п. Ларіончука захопили публіку і собою заповнили всі недостатки вечора. Танцювали пані Кашукова та Ларіончукова її пп. Ларіончук і Остапєць. Заля була повна вщерть з чужинцями, французами, чехами, греками. Збор був повний. Можна лише побажати успіху п. Різникові в його доброділі, який не тільки режисував, але увесь тягар постановки виніс на власних раменах. Треба підшукати іншу салю, де б сцена була більша.

Після виконання програму був бал, який тягнувся аж до 3 год.

В Чехії

— В Українськiм Історично-Філологічнiм Товариствi 4. листопаду 1930. в помешканнi Mala poslucharna (Praha V, Brehova s. 5). відбулися доклади дійсних членів: 1. Білецького, Л. Т. — «Володимир Самійленко і літературні впливи на його поезію за часи 1884-93 р. р.» 2. Мірчука, І. І. — «Спровоздання з VII Міжнароднього З'їзду філософії в Оксфорді (1-5) IX 1930

— Новий орган. У Празі організується видавання ве

ликого позапартійного українського органу «Українська Справа». Основоположниками його являються інженери: М. Тренет, І. Семянчук та К. Осауленко. Спочатку часопис буде виходити щоденно. Для фінансування видавництва мається на оці створити акційне т-во.

В Польщі

— З життя корпорації «Запорожжа» у Варшаві. Корпорація «Запорожжа» у Варшаві, як і в минулому році, старастяся заповнити свої суботні збірки рефератами, порушуючи в них актуальні і досить цікаві теми.

25 жовтня б. р. відбувся тут реферат ген. П. Шандрука, темою якого була «Майбуття війна». На чергових збірках мають відбутися реферати інж. Є. Маланюка «Головні явища в нашій літературі за останні 10 літ», інж. Є. Пловінського «П'ятилітній господарчий план СССР» та ин.

Лист до редакції.

Високоповажаний Пане Редакторе. Прошу ласково умістити наступного листа. В свій час я звертався до громадянства за поміччю для трьох укр. вояків, що хворі на сухоту.

Один з них — підст. Фолоніняк вже вмер. Стан здоровля двох інших важкий та потребує допомоги. Поручник Кушнір, що перебуває в шпиталю ниніше: «здоровля моє ніби поправляється. Дуже хочу їсти. Мені це розходиться о гроні. Буду радий коли прийкють для мене харчі: цукор, масло чи сало та инш. Прошу прислати мило. Харчів, що дають тут, для мене не вистарчає...»

Звертаюсь до всіх українців допомогти п. пор. Кушніру, як грішми так і харчами. Все можно переслати на і'мя самого хворого по адресі:

Leonard Kouchnier. Sanatorium. D. Le Tronche. (Isère), або на моє ім'я: — 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Ген. О. Удовиченко.

Зміст.

— Париж, неділя, 9 листопаду 1930 року — ст 1. — В. Королів-Старий. Проти течії (пам'яті Олени Пчілки) — ст. 2. — Р. С. Майбутня війна — ст. 6. М. Литвицький. Проблема української державности і російське видавництво «Єдинство» в Празі (продовження) — ст. 12. — Г. л. Т. Контр-революція в сільському господарстві України — ст. 18. — Лист з Одеси — ст. 24. — O b s e r v a t o r. З міжнароднього життя — ст. 25. — З широкого світу — ст. 28. — Хроніка: З Великої України — ст. 29. — З життя укр. еміграції: У Франції — ст. 30. — В Чехії — ст. 31. — В Польщі — ст. 32.

УКРАЇНСЬКЕ ДРАМАТИЧНЕ ТОВАРИСТВО

при Ліонській Громаді

готує до постановки при участі пані Таран та пані Іванової М.

«Жонатий Мефістофель»

Фарс на 3 дії Мировича.

Чистий прибуток на користь бібліотеки Ліонської Громади.

Режисер В. Григораш.

**Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V)
Tél. Danton 80-03.**

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.